

Új munkák a területfejlesztés témakörében

Bevezetés a terület- és településfejlesztésbe

A területfejlesztés földrajzi alapjai

Területfejlesztés a gyakorlatban

Három új kiadvánnyal gyarapodott a terület- és településfejlesztés kérdéseit tárgyaló szakirodalmi forrásmunkák köre. A címben jelzett munkák a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézetének Politikai Földrajzi és Területfejlesztési Tanszékén készültek, a pécsi Lomárt Kiadó jelentette meg őket. A kötetek megjelenését a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program keretében az Európai Unió támogatta. A kiadványok a terület- és településfejlesztés egyetemi oktatását szolgálják.

A **Bevezetés a terület és településfejlesztésbe** című kötet tíz tanulmányt tartalmaz. A kötetet írta és szerkesztette László Mária és Pap Norbert. Mind a ketten PhD-fokozattal rendelkeznek, egyetemi docsek.

A *terület- és településfejlesztés társadalompolitikai aspektusait* tárgyaló írás jogosan állapítja meg, hogy: „A mai magyar terület- és településfejlesztés szemléletében erősen közgazdasági és műszaki meghatározottságú, azaz szűk szempontrendszer szerint végiggondolt, sokszor voluntaristikus. A célkitűzéseket illetően nagyon leegyszerűsített absztrakcióban gondolkodik, hiányzik a környezeti, földrajzi igényesség a tervezésből és a végrehajtásból. Ebből fakadóan is pazarló, és kevésbé, vagy csak kivételesen hatékony.” A szerzők kiemelik a társadalmi konszenzus szerepét. Szerintük ez ott jön létre, ahol erősödik a gazdasági, szociális és területi kohézió, és létrejön annak gazdasági, politikai és kulturális feltételrendszere. Legfontosabb összegző véleményük: a terület- és településfejlesztésnek „nem csupán érdek-, de értékvezérelt folyamatnak kell lennie, ha pozitív társadalompolitikai szerepet akar betölteni”.

A *területfejlesztés eszközrendszerével* foglalkozó munka először bemutatja a regionális politika eszközeit, majd részletesen tárgyalja a magyar területfejlesztés speciális eszközrendszerét: többek között a területfejlesztés jogi, pénzügyi eszközeit, a vállalkozási övezeteket, az ipari parkokat, bizonyos egyedi nagyberuházásokat.

A második tanulmány a *terület- és településfejlesztés intézményrendszerét* mutatja be. Bevezetőjében az intézményrendszert létrehozó törvényi szabályozással foglalkozik. Külön tárgyalja az országos,

a regionális, a megyei, a kistérségi és a települési szint intézményeit. Gondolkodásra ösztönöz a megállapítása: „Míg Magyarországon ma a területfejlesztés törvényileg meghatározott, kiépített eszköz- és intézményrendszerrel rendelkezik, addig a településfejlesztés igazából ezek közül egyikkel se: a szakma által régóta sürgetett települési, településfejlesztési törvény nem született meg. Ennek ellenére a településfejlesztés létező gyakorlat”, amely „a fejlesztési politika eredményeit a települési szinthez kapcsolja”.

Önálló tanulmány elemzi a *településfejlesztés cél- és eszközrendszerét*, amely a településfejlesztés fogalmát „komplex társadalmi-gazdasági, műszaki környezetalakító, -rendező tevékenységként” határozza meg. A munka – súlyának megfelelően – kiemeli az önkormányzatiság és a településfejlesztés összefüggését. Ezzel kapcsolatos következtetése: „Az önkormányzatiság továbbfejlesztésének célja, lényege a településsel való törődés erősítése, elmélyítése.”

Felettebb érdekes témát tárgyal új megközelítésben a következő tanulmány: *a motivációkat a terület- és településfejlesztésben*. Elsőként a gazdasági cselekvés motivációit vizsgálja, majd részletesen elemzi a területfejlesztési partnerscsoportok motivációit, a kormányzatét, az önkormányzatokét, a magánszféráét stb. Jelentőségének megfelelően tárgyalja a motiváció és a menedzsment kapcsolatát a helyi hatalom, a decentralizált intézmények, a közösségi mozgalmak oldaláról, valamint az állami működés részeként. Áttekintést ad a területi szintek motivációiról a rövid és hosszú távú szemléletben. Következtetése: „egyre nagyobb a jelentősége a motiváció szempontjából is a társadalmi nyilvánosságnak, az ellenőrzésnek, a monitoringnak.”

A területfejlesztésben betöltött jelentőségének megfelelően foglalkozik a kistérség témájával a tanulmánykötet két munkája. Az egyik írás *az információs korszak kihívásai* szempontjából tárgyalja a témát. Megállapítása: „a kistérségeknek információ-társadalom-stratégiákat kell kidolgozniuk, ezek megvalósítását segíteniük, szorgalmazniuk kell, és a nevezett képességeket ki kell fejleszteniük.” A másik tanulmány a kistérségek szerepét és jelentőségét mutatja be. Alapos áttekintést ad a *kistérségek helyéről, szerepéről a magyar területfejlesztés rendszerében*. Részletesen foglalkozik a kistérségi társulások kérdéseivel. Helytállóak ezzel kapcsolatos kritikai megjegyzései: „A társulások

létrejöttének (helyi) politikai akadályai vannak.” Továbbá „a városi-községi kapcsolatok is nehezen szerveződnek. Hiányzik az állami és magánszektor együttműködése is. A partneri kapcsolatokban „csak kivételesen vesznek részt magánvállalatok és civil-szervezetek”.

A *területfejlesztési tervezést* vizsgáló tanulmányban megfogalmazott jogos kritikák kellő figyelmet érdemelnek. „A magyar társadalom – írja Pap Norbert –, és azon belül a magyar szakmai kultúra hozzáállása a tervezéshez, területi tervezéshez meglehetősen ambivalens. Nem is vesszük túl komolyan. A tervezés társadalmi legitimációja ma alacsony” – vélekedik a szerző.

Nagy ívű, magvas mondanivalójú tanulmány mutatja be az *innováció szerepét a területfejlesztésben*. Lényeges megállapításai: „A versenyképességi központokban, urbánus térségekben az innováció szerepe kiemelkedő, hiszen a gazdasági megújulás, növekedés alapját képezi”. Viszont „a rurális térségekben az innováció szerepe jellegében más. Nem a 'high tech', hanem a 'low tech' útját járja, főként pedig a szolgáltatások hatékony működtetésére irányul.”

A kötet utolsó munkája a *gazdasági integrációs sémákat* vizsgálja a területfejlesztésben. Bemutatja főbb jellemzőiket, elemzi – többek között – a területfejlesztés történetének hatását, az 1990 utáni változásokat, a gazdasági koordináció sajátosságait a hazai területfejlesztésben. A tanulmány leglényegesebb következtetései közé tartozik, hogy a területfejlesztésben „az elmúlt években a legnagyobb hangsúlyt éppen a területi szereplők együttműködésének erősítése kapta, vagyis a koordináció a szereplők között.”

Feltétlen említést érdemelnek azok a munkatársak, akik László Mária és Pap Norbert munkáját segítették: Bucher Eszter, Pirisi Gábor és Sitányi László.

A **területfejlesztés földrajzi alapjait** tárgyaló kötet szintén tíz tanulmányt ad közre. A munkát Pap Norbert szerkesztette.

Egy rövid, igen tartalmas írás a *földrajzi teret és jellemzőit* foglalja össze Pap Norbert tollából. Bemutatja a nagy földrajzi gondolatrendszerek térfelfogását, s ezeket három irányzat köré csoportosítja: a tájelmélet, a gazdasági körzetesítés és a központi helyek elmélete köré. Ezt követően napjaink Magyarországanak néhány élő térkategória-rendszerét elemzi és értékeli.

Széles körű kitekintésen alapuló, nagyobb terjedelmű Hajdu Zoltán tanulmánya, *A terület- és településfejlesztés története*. Bevezetőjében a szerző az államoknak a területiséghez és a településekhez

való, történetileg változó viszonyát jellemzi. Bemutatja a terület- és településfejlesztés tudományos megalapozását, iskoláit. Értékeli e tevékenység helyzetét, fejlődését a két világháború között, 1945 után az USA-ban, néhány európai országban és Magyarországon, majd az Európai Gazdasági Közösség regionális politikájával foglalkozik.

A *földrajzi nihilizmus, a földrajzi determinizmus és a földrajzi posszibilizmus* kérdéseit önálló tanulmányban foglalja össze Hajdu Zoltán. Többek között megállapítja: „A földrajzi környezet és a társadalom fejlődésének, egymáshoz való viszonyának, kölcsönkapcsolatának, hatásmechanizmusának értelmezése az egyetemes emberi és filozófiai gondolkodás történetének egyik fő vonulatát jelenti”... „A magyar földrajztudomány sok tekintetben követő, utazó tudományként fogalmazható meg a kialakulásától kezdve. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi földrajztudományban megjelent elméleti megközelítések, váltások hosszabb-rövidebb idő után szinte kivétel nélkül megjelentek a magyar földrajzban is”.

Hajdu Zoltán harmadik írása az *emberiség nagy környezetátalakító törekvéseit* vizsgálja. Bemutatja a természet átalakításának történeti folyamatait, nemzeti és nemzetközi összefüggéseit. Ez utóbbit illetően ír a természetátalakítás kínai sajátosságairól, a hollandok tengerpart-átalakító tevékenységéről, az USA természetátalakító tevékenységének főbb vonásairól. Röviden kitér a természetátalakítás sztálini terveire. A szerző szavaival „a nagy magyar átalakítás” a 19. századtól 1914-ig terjedő időszakot öleli fel. A „kis magyar átalakítás” a múlt század ötvenes éveit első felének politikai törekvéseihez kapcsolódik.

Tóth József professzor a kötetbeli írásában a *lokalitás és globalitás* kérdéseiről fejt ki véleményét. Bevezetőül három elméleti megfontolást fogalmaz meg: a termelőerők fejlődésének ágazati és területi aspektusáról, a földrajzi környezet és a társadalmi-gazdasági környezet értelmezéséről, a fizikai és társadalmi-gazdasági tér kapcsolatáról. Következtetéseiben így fogalmaz: „A globalitás és lokalitás egymástól elszakíthatatlan fogalompárt alkot. ...A globalitás úgy válik számunkra egyre fontosabbá, hogy a lokalitás semmit sem veszíthet jelentőségéből. ...A regionalitás jelentőségének felismerése, fogalmi tisztázása... a lokalitás újraértékelésének is fontos eszköze lehet”.

Szabó-Kovács Bernadett *A környezeti változások hatása a társadalomra Magyarországon* című tanulmánya korrekt szakmai áttekintést ad választott témájáról. Erénye annak bemutatása, hogy a környezet állapotának változása hogyan hat a társadalom működésére. Tárgyalja az ökológiai mozgalmakat,

azok szerepét, a környezetvédelem érvényesülésének folyamatát. Írásának összegzésében hangsúlyozza, hogy az EU-hoz történt csatlakozásunk valamennyi társadalmi-gazdasági tevékenységünk környezet-szempontról átgondolását szükségessé teszi.

Reményi Péter munkájában tárgyyszerű, részletes és információgazdag áttekintést ad az *európai területfejlesztési dokumentumokban szereplő nagy térségekről*. Tárgyalja a fontosabb európai területfejlesztési dokumentumokat és hálózatokat, majd bemutat több európai régiót (többek között a balti-tengeri régiót, a közép-európai, adriai, dunai, délkelet-európai régiók térségeit, az északi perifériát, a délnyugat-európai régiót).

Pap Norbertnek *A területfejlesztés területi keretei Magyarországon* című tanulmánya két alapvető problémát tárgyal: Magyarország regionális tagozódását és a kistérségek tipológiáját. Ezt megelőzően szól röviden a Kárpát-medencéről mint a területfejlesztés keretéről. Érdemes idézni a szerző lényeges következtetéseit: „A magyar térszerkezetében a közép-szint, a területi igazgatás funkcióját a megye látta el az elmúlt ezer évben, és immár kultúrtörténeti örökségünk részévé vált”... „A jelenlegi törekvések a hétrégiós területi rendszert preferálják. Ezek földrajzi kereteit se a valós térszerkezet, sem pedig a hagyományok nem igazolják, a helyi társadalom nem igazolja vissza.” Másik megoldás lehet a szerző szerint... „az eddigi hagyományok követésével a jelenlegi megyék korrekciója, részben fűzőkkel. Mellette az akut válságba került térségek problémáinak kezelésére alkalmi programrégiókat lehet kialakítani.

Köszegfalvi György és Pap Norbert írása – *Az infrastruktúra fejlesztésének néhány kérdése* – a legújabb kutatások alapján megadja az infrastruktúra fogalmát, csoportosítását. Részletesen elemzi hazánk infrastrukturális ellátottsági viszonyait: az infrastruktúra-fejlesztés cél-, eszköz- és intézményrendszerét.

Térkapcsolatok és határtérségek című munkájukban Golobics Pál és Merza Péter a témával kapcsolatos általános jellegű kérdéseket tárgyalják, amilyenek az együttműködés elvi alapjai, a határ menti együttműködés és annak főbb típusai. Bemutatják a határ menti együttműködés földrajzi alapjait a magyar taggal rendelkező európai régiók esetében (többek között a Vág–Duna–Ipoly, a Kárpátok, a Dráva–Mura Európai régió példái alapján).

A területfejlesztés elméleti és metodikai kérdéseinek széles körű és alapos tárgyalását nagyon jól egészíti ki a tevékenység gyakorlatának bemutatása. Ezzel a sorozat harmadik, **Területfejlesztés a gyakorlatban** című kötetében publikált tíz tanulmány foglalkozik.

Három tanulmány témaválasztása egy-egy konkrét településhez kapcsolódik. A *mohácsi yacht-kikötőt, fejlesztési mintaprojektet* Pap Norbert és Fodor Ágnes mutatja be. A szerzők kiemelten értékelik Mohács város jelenlegi marketingtevékenységének sajátosságait. „Mit szeretnénk eladni, és milyen formában várjuk a bevételt?” – teszik fel a kérdést, és keresik rá a választ. A Pécs Európa kulturális fővárosa hálás kutatási téma, melynek különböző aspektusait Aubert Antal – Berki Mónika – Mészáros Bernadett dolgozták fel *Örökségmenedzsment és városfejlesztés Pécsen* című, gazdag tartalmú tanulmányukban. A *Dombóvári Ipari Park* című írásában Csiba Zsuzsanna és Pap Norbert szemléletesen mutatja be a dombóvári példa alapján az ipari parkok szerepét és jelentőségét a területfejlesztés gyakorlatában.

Az innovációnak a területfejlesztésben – konkrétan az elmaradott, illetve rurális térségekben – betölthető szerepét a gyakorlat oldaláról tárgyalja Pap Norbert és Sitányi László tanulmánya a dél-dunántúli régió vonatkozásában. A szerzők részletesen bemutatják az innovációs hálózatot és annak elemeit, esettanulmányuk két inkubátorház működésének példáját ismerteti.

„Napjainkban az önerős fejlesztés ideáját követve fogalmazódnak meg egyes humán értelmiségi, valamint településfejlesztési szakmai körökben a kultúrára mint helyi erőforrásra támaszkodó kulturális ipari fejlesztés célkitűzései. Felmerül a kérdés: mennyiben releváns a kultúraalapú terület- és településfejlesztés?” Ennek a témának szenteli Pap Norbert *A kulturális ipar fejlesztésének alapjai a Dél-Dunántúlon* című írását.

A tanulmánykötet egyik munkája – *Innovációs projekt a terület- és településfejlesztési képzésben és kutatásban* címmel tényszerűen mutatja be ennek érdekében a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézetének e téren folytatott, illetve folyó tevékenységét.

Három tanulmány témaválasztása a turiztika kérdéseihez kapcsolódik. Aubert Antal, Gonda Tibor és Hegyi Zsuzsanna írása *a regionális turisztikai intézmény- és menedzsmentrendszer működését vizsgálta Dél-Dunántúlon*. A bevezetőben a turizmus hazai intézmény- és menedzsmentrendszerét mutatják be, majd részletesen foglalkoznak a választott térséggel. *Versenyképesség az egészségturizmusban: a termálklaszterek* című tanulmány Aubert Antal és Hegedüs Veronika munkája. Az elméleti keretek tárgyalását követően a klaszterek kérdéseit vizsgálják. Helytálló következtetésük – a hazai klaszteresedés regionális térségekre bontott vizsgálata alapján –, hogy „az ágazat (az egészségturizmus – a recenzor

megjegyzése) hazai klaszterei még az embrionális (esetleg a klaszterkezdemény) szakaszban vannak, mégis vannak térségek, ahol felismerték az összefogás fontosságát, és jól működő, érett állapotban lévő hálózatot működtetnek”.

Máté Andrea – Pap Norbert írása *a tematikus utak szerepét mutatja be a terület- és településfejlesztés gyakorlatában*. A munka a tematikus utat a turisztikai termékfejlesztés egy hálózatos formájaként mutatja be. Vizsgálja a menedzsment szerepét a hálózatos projektekben. Gondolatait esettanulmány révén konkretizálja. Elemzi a városi turizmusmarketing sajátosságait.

Ficzko Zsuzsanna és Pap Norbert tanulmánya azt vizsgálja, milyen *a helyi gazdaságfejlesztés a kis- és középvállalkozások tulajdonosainak, vezetőinek képzése révén*. „A magyarországi mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképessége felveti a képzés, továbbképzés kérdését e vonatkozásban: ennek... formáját és tartalmát rugalmasan, a konkrét

részvevői célcsoport igényeihez kell igazítani” – állapítják meg a szerzők. Megítélésük szerint az információ szerepe központi jelentőségű a vállalkozási hatékonyságban, ezért a képzésben erre nagy súlyt célszerű fektetni.

A gazdag tematikájú, gördülékeny stílusban megírt, jól tipografált szemléltető írások mindhárom tanulmánykötetben jól szolgálják a terület- és településfejlesztés ügyét. A kötetben közreadott ismeretek, gyakorlati tapasztalatok eredményei jól hasznosíthatók a terület- és településfejlesztési szakirány oktatásában, a kutatásokban, a doktoriskolák tanulmányi munkájában. Az önkormányzatok terület- és településfejlesztéssel foglalkozó munkatársai is hasznos ismeretekre találnak ezekben a kötetekben. Elismerés és köszönet a tanulmányok szerzőinek a színvonalas munkáért, a kötetek szerkesztőinek gondos, lelkiismeretes tevékenységükért!

Ismertette: dr. Kőszegfalvi György

**A köztársasági elnök
127/2007. (VI. 29.) KE
határozata**

városi cím adományozásáról

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 94. §. b) pontja alapján, az önkormányzati és területfejlesztési miniszter előterjesztésére a köztársasági elnök

Baranya megyében Kozármisleny,
Békés megyében Körösladány,
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Alsószolca,
Komárom-Esztergom megyében Ács,
Pest megyében Biatorbágy, Maglód, Törökbálint,
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Mándok,
Vas megyében Bük

nagyközségeknek városi címet adományozott.

Ez a határozat 2007. július 1-jén lépett hatályba.

Forrás: Magyar Közlöny